

GLOSSAE 3/ 2000

Julkaisija Glossa ry. - Keskiajan opinto- ja tutkimusyhdisty
Perustettu vuonna 1998
Internet www.helsinki.fi/hum/hist/glossa

Päätoimittaja Ossi Kokkonen
puh (työ): 09 - 228 69 351
(gsm): 040 - 7080342
sposti: ossi.kokkonen@helsinki.fi

Aineisto seuraavaa numeroa varten
disketillä tai sähköpostitse 15.10. mennessä.

ISSN 1455-9153

Tervehdys!

Kesä on takana ja työteliäs syksy on alkanut. Glossae astuu tämän numeronsa myötä uuteen aikaan, kun Mika Hakkarainen siirtyy päätoimittajan paikalta Glossan Alexandrian-osaston johtoon... Uusi päätoimittajamme on FM Ossi Kokkonen, Suomen Historiallisen Seuran toiminnanjohtaja.

Glossa järjesti yhteistyössä Historiallisen Yhdistyksen kanssa syyskuun ensimmäisinä päivinä onnistuneen seminaarin Tallinnassa. Kuulijoiden määrä ylitti seminaarialustajien lukumäärän, joten seminaariin osallistuminen jopa ylitti odotukset. Lisää Tallinnan-seminaarista kerrotaan lehden sisäsivuilla.

Näin syksyn tullen on jälleen aika Glossan syyskokoukselle, joka pidetään maanantaina 6. marraskuuta kello 18 Helsingin yliopiston historian laitoksen salissa A205 (Unioninkatu 38A, 2. krs). Käsiteltävien asioiden joukossa ovat mm. yhdistyksen hallituksen, muiden toimihenkilöiden ja tilintarkastajien valinta sekä ensi vuoden toimintasuunnitelman ja talousarvion vahvistaminen. Kokoukselle voi tehdä myös yleisiä esityksiä, jotka tulee toimittaa yhdistyksen sääntöjen mukaan hallitukselle kirjallisina kaksi viikkoa ennen kokouspäivää.

Mikäli olet aina salaisesti haaveillut pääsystä Glossan hallitukseen – nyt on tilaisuutesi! Muutenkin otamme mielihyvin vastaan ehdotuksia esitelmätilaisuuksien aiheista, mahdollisista seminaareista ja muista toiminnan muodoista.

Suomalaisen keskiajantutkimuksen suurtahtuma *Dies Mediaevales* järjestetään tällä kertaa Savonlinnassa 14.-15. lokakuuta. Ohjelmaan voi tutustua nettisivuilla dm2000.cjb.net. Kokoontumisen teemoja ovat mm. taudit ja keskiaikaan liittyvät myytit. Toivottavasti tapaaamme Savonlinnassa! Mukavaa syksyä!

Tuomas Heikkilä

Pari sanaa päätoimittajalta

Kuten puheenjohtaja jo omassa kirjoituksessaan paljasti, on Glossae saanut uuden päätoimittajan. Edeltäjäni Mika Hakkaraisen tie vei, kuten monilla keskiajan tutkijoilla, pois Suomesta. Kiitän häntä niistä neuvoista, joilla hän opasti minua tarttuessani työhön lehden parissa. Nämä neuvot ovat keskeisiä Glossae'n kehittämisessä ja uudistamisessa.

Lehden uudistamisesta on muutenkin syksyn aikana käyty keskusteluja Glossan hallituksen piirissä ja "samanmielisten kahvipöytä-keskusteluissa". Ideoita on syntynyt valtavasti, ja monet tutkijat ovat innokkaasti halunneet olla mukana lehden teossa. Tulevaisuus näyttää kuinka nämä ideat saadaan toteutettua.

Lehden tulevaisuudesta en halua esittää Suurta ohjelmaa, mutta nostan esiin keskeisimmän pyrkimyksen. Glossaen kuuluu olla keskiajan tutkijoiden ja opiskelijoiden lehti, ja parhaiten se toteuttaa tämän tehtävänsä tuomalla mahdollisimman laajasti esiin sen, mitä keskiajan piirissä maassamme tapahtuu. Tämä on onnistuu ainoastaan laajan kirjoittajakunnan avulla. Toivonkin, että Glossae on jatkossa oppiaineraajat ylittävä foorumi kaikille keskiajan parissa työskenteleville.

Ossi Kokkonen

Glossan ohjelmaa syksyllä

Prof. Pauli Annala esitelmöi **maanantaina 6.11.** Helsingin yliopiston Historian laitoksella salissa A205 (Unioninkatu 38A, 2. krs) kello 18. Esitelmän lisäksi tilaisuudessa pidetään Glossan syyskokous.

Ilkka Taitto esitelmöi musiikkinäyttein aiheesta: "Latinalaisen liturgian lähteet Suomessa. Keskiajan ja 1500-luvun käsikirjoitusperinne" **maanantaina 4. 12.** Helsingin yliopiston Historian laitoksella salissa A205 (Unioninkatu 38A, 2. krs). Luvassa myös pikkujouluhenkistä glögitarjoilua!

Muita mielenkiintoisia tilaisuuksia

"Eurooppalaisuuden rakentuminen"

Helsingin yliopiston Renvall-instituutin järjestämässä Studia Europaea -luentosarjassa on mielenkiintoisia keskiaikaa käsitteleviä luentoja. Tilaisuudet pidetään tiistaisin klo 16-18 yliopiston päärakennuksessa auditoria XII.

3.10. Keskiajan opillinen kulttuuri *Dos. Tuomas M.S. Lehtonen*

10.10. Arabialais-islamalainen kulttuuri ja keskiajan Eurooppa
FL Kaj Öhrnberg

17.10. Keskiajan tiede *FT Timo Joutsivu* Huom! Aika klo 16.30-18.00

31.10. Roomalainen oikeus Euroopan henkisenä perusaineksena
Dos. Pia Letto-Vanamo

7.11. Suomi ennen Suomea - Pohjolan kytkeytyminen eurooppalaiseen kulttuuripiiriin *Dos. Tuomas M.S. Lehtonen*

Suomen Kirkkohistoriallinen Seura

6.11. 2000 Tieteiden talo (Kirkkokatu 6, Helsinki).
TM Päivi Salmesvuori: Keskiajan pyhät naiset ja performanssi.

Dies Mediaevalis 2000

Keskiajan päivät järjestetään tänä vuonna Savonlinnassa lauantaina 14. ja sunnuntaina 15. lokakuuta. Ilmoittautuneita on jo runsaasti, mutta mukaan mahtuu vielä. Vaikka paikalle voi saapua enemmittä ilmoituksitta, toivovat järjestäjät pientä viestiä etukäteen, jotta he kykenevät arvioimaan osallistujien määrän lauantai-illan vastaanotolle.

Lisätietoja www.dm2000.cjb.net tai jukka.korpela@joensuu.fi

Tervetuloa, toivottaa järjestäjien puolesta professori Jukka Korpela.

"Keskiaika keskuudessamme" Olavinlinnassa 14. – 15. 10.2000

Lauantai 14.10

- 11:30 Lounas Olavinlinnassa (kukin kustantaa itse, ennakkovaraus)
- 12:00 Päivien avaus *Prof. Jukka Korpela* (Joensuu)
- 12:15 *Prof. Jens Olesen* (Greifswald) "Itämeri ja viikingit"
- 13:00 *Prof. Veikko Litzén* "Diplomatarium Fennicum"
- 13:15 Kahvi

I Istunto(myytti) klo 13:30 – 16:15

- *Samu Niskanen* (Helsinki) "Keskiaikaista imagonmuokkausta: Anselm Canterburylaisen jälkimaineen pystyttäminen."
- *Mari Mäki-Petäys* (Oulu) "Aleksanteri Nevski ja venäläinen isänmaallisuus"
- *Tuomas Heikkilä* (Helsinki) "Kaupunkien keskiaikaiset perustamiskertomukset"
- *Veli-Matti Sormunen* (Joensuu) "Muukalaisuus ja kreikkalaisuus"
- *Päivi Mehtonen* (Tampere) "Postmodernin filosofian paluu keskiaikaan. Katolinen hengellisyys "tyylinä"

16:15 Kahvi

II Istunto (sairasta) klo 16:30 – 18:00

- *Satu Lidman* (Joensuu) "Keskiaikainen häpeä 1500-luvun saksalaisessa rikosoikeudessa"
- *Tom Linkinen* (Turku) "Perverssiydestä keskiajalla ja keskiajan kuvassa"
- *Timo Joutsivuo* (Helsinki) "Keskiajan lääketieteestä"

18:10 *Tri Anti Selart* (Tarto) "The Bishop Adalbert of Riga and Prince Vladimir of Pskov".

19:30 Savonlinnan kaupungin tarjoama vastaanotto Maakuntamuseossa ja mahdollisuus museon näyttelyyn tutustumiseen.

Sunnuntai 15.10

09:15 Suomen Rooma-instituutin johtaja, *dos. Christian Krötzel* (Rooma) "Keskiaika keskuudessamme – eksoottista puuhastelua vai polttavan ajankohtaista 2000-luvullakin?"

III Istunto (katoavainen oleva) 10:15 – 11:45

- *Leena Valkeapää* (Jyväskylä) "Pysyväinen siunaus ihmisille ja kansoille. Neljäs käsky Suomen keskiaikaisten kivikirkkojen suojelun perusteena 1800-luvun lopulla"
- *Markus Hiekkänen* (Helsinki) "Keskiajan kirkkojen ajoitus – 1930-luvun tuntoja ja toiveita"
- *Päivi Maaranen* (Helsinki) "Keskiaikaisten kylien synty ja häviäminen"

11:45 Lounas (kukin kustantaa itse, ennakkovaraus)

IV Istunto (sukupuoli) 12:15 – 14:45

- *Anu Lahtinen* (Turku) "Suomalaisten naisten keskiaika"
- *Tuula Rantala* (Helsinki) "Avioliitto keskiajan Pohjolassa"
- *Tuula Hockman* (Tampere) "Ingeborg Aakentytär (Tott) – Ruotsin valtionhoitajan puolison yhteiskunnallinen asema (1466 – 1507)"
- *Tuula Lehomaa* (Tampere) "Naiset pohjoismaisissa keskiaikaisissa testamentteissa"
- *Jeanette Lindblom* (Helsinki) "Bysantin naisia"

V Istunto (Itämeri) 12:15 – 14:45

- *Mikko Meronen* (Turku) "Viipuri Tallinnan kaupallista takamaata vai vakava kilpailija"
- *Hanna-Leena Prusi* (Tampere) "Viipurin linnapäällikkö Krister Niilonpoika Vaasan kirjeet Tallinnan raadille 1417 – 1442"
- *Anu Mänd* (Tallinna) "A Database of Merchants at Medieval Reval (Tallinn) – A Research Tool for Prosopography"
- *Inna Põltsam* (Tartu) "Women and the Reformation in Livonia"

14:45 Loppukeskustelu ja seminaarin päätös

Ritva Palmén

1100-luvun imaginaatiokäsityksiä

1100-luvun teologit pohtivat teoksissaan innokkaasti ihmisen sielun tai mielen rakennetta etsien erilaisia ratkaisuja sellaisiin perinteikkäisiin kysymyksiin, kuten miten ihmisen mieli toimii, kuinka hän voi tietää ja minkälaisia ongelmia mielen toimintaan voi liittyä. Näissä spekulatioissa käsiteltiin muiden sielunkykyjen ohessa imaginaatiota tai fantasiasia, joita voidaan kutsua vaikka kuvittelukyvyksi tai mielikuvi-tukseksi. Nykypäivän ihmiselle syntyvät mielikuvat imaginaatiosta tai fantasiasta ovat varsin kaukana niistä muotoiluista, joita esimerkiksi 1100-luvulla aiheesta esitettiin.

Keskiajalla imaginaatiota ja fantasiasia käytettiin lähes synonyymeinä. Joskus molemmille esitettiin omat hyvinkin tarkat ominaisuutensa, minkä seurauksena syntyi varsin monimuotoinen traditio. Keskiajan imaginaatio-käsitykseen vaikutti suuresti kirkkoisä Augustinus. Hänen kauttaan siirtyi suuri osa klassisia muotoiluja imaginaatiosta keskiajan teologiin käyttöön. Augustinus on myös vastuussa fantasian kääntämisestä latinaksi ja siten imaginaatio-termin vakiinnuttamisesta ja siirtämisestä keskiajan latinalaisen teologian ja filosofian osaksi.

Yhtä selkeärajaista keskiajan teoriaa imaginaatiosta on mahdotonta muodostaa, sillä tutkimuksessa on otettava huomioon sekä taustalla vaikuttava uusplatonistinen synteesi Platonin idealismista ja aristotelismista että suora riippuvuussuhde Aristoteleen psykologiaan. Samoin on muistettava kristinuskon sisäinen dualismi. Nämä kaikki seikat johtivat usein varautuneeseen ja kielteiseenkin näkemykseen imaginaatiosta.

Yhteinen piirre keskiajan filosofiilla on kuitenkin imaginaation yhdistäminen mimeettiseen toimintaan, aivan kuten antiikin ajoista lähtien oli totuttu tekemään. Tällöin on kyseessä eräänlainen toisen

käden heijastus jostakin alkuperäisestä merkityksestä tai lähteestä. Hellenistisessä perinteessä tämä todellisuuden pysyvä rakenne oli ideoiden korkein muoto, kun taas kristillisessä ajattelussa viitattiin Jumalan ajatuksiin. Mimeettisyys tarkoittaa käytännössä sitä, että imaginaatio ei kykene muodostamaan totuutta itsestään vaan se voi ainoastaan viitata johonkin toiseen, alkuperäiseen todellisuuteen tai jumalalliseen kohteeseen.

Fakulteettipsykologit ja mystiikanteologit

Ns. fakulteettipsykologit lähestyivät imaginaatio-käsitettä fysiologisen psykologian näkökulmasta. Heidän päämääränsä oli tutkia ihmisen tiedonmuodostusta havainnosta käsitteeseen. Jokaisella mielen toiminnalla on oma lohkonsa tai alueensa ihmisen päässä, riippuen siitä minkälainen toiminto on kyseessä. Ensimmäisessä lohkoissa sijaitsee imaginaatio, joka tarjoaa kohtaamispaikan erillisille aistimuksille ja muodostaa siten yhteisen kokonaisuistimuksen. Näin syntyvät sopivat mielen kuvat, joita ajattelussa voidaan käyttää. Imaginaatiossa muodostettu kuva siirretään eteenpäin keskimmäiseen lohkoon, jota voidaan kutsua nimellä logistikon tai rationalis.

Imaginaatio on koonnut aistein saavutetun aineksen yhdeksi kokonaisuudeksi, joka siirtyy nyt päänsä keskelle, järjen eli ration käsiteltäväksi. Tätä ainesta voidaan pitää materiaalisena, vaikka sillä ei olekaan ulottuvuutta ja se on siinä mielessä "näkömätöntä". Fantasia on siis aina materiaa. Täällä muodostettu ajatus tai idea voidaan siirtää päänsä takaosaan, jossa sijaitsee muisti. Tämänkaltaista psykologiaa edustaa mm. Averroes (1198), joka pitää imaginaatiota syypäänä myös uniemme vääristymiin, sekä Albertus Magnus (1280), jonka mielestä kolhut otsaan voivat aiheuttaa ihmiselle outoja fantasioita.

Keskiajan mystikot tunsivat usein hyvin tällaista kuvailevaa psykologiaa, mutta eivät silti juurikaan käyttäneet sitä omissa teoksissaan. Ihmisen pääasiallinen tehtävä on saavuttaa kontemplaatio, eikä suinkaan jäädä kognitaation, tietämisen, saatikka aistikokemusten alueelle. Kokemusten

kanssa tekemisissä olevat kyvyt ovat merkittäviä vain, jos ne jollain tavalla edesauttavat korkeimman vision saavuttamista - siten mystikkojen imaginaatiokäsitykset ovat lähes aina kriittisiä.

Esimerkiksi Gilbertus Hollandilainen (1172) vertaa imaginaatiota hämär-tävään varjoon, joka estää puhtaan totuuden kontemplaation. Mystii-kan teologien linja ei ollut kuitenkaan täysin yhtenäinen, sillä osa mysti-koista käyttää imaginaatiota tärkeänä osatekijänä sielun ponnistelussa kohti ikuisia ja muuttumattomia kohteita. Esimerkkinä tällaisesta lähes-tymistavasta voidaan mainita Rikhard San Viktorilainen (1173), joka esitti imaginaation toiminnan välttämättömänä edellytyksenä harmoniselle sielun toiminnalle.

Katja Ritari

EMERGE 2000 - Early Medieval Research Group 7.-9.9.2000 Edinburgh

Emerge on skotlantilaisten varhaiskeskiajan tutkijoiden muodostama ryhmä ja syyskuun alussa Edinburghissa järjestetty varhaiskeskiajan tutkimuksen konferenssi oli ensimmäinen ryhmän järjestämä suurempi tilaisuus. Paikalla oli nelisenkymmentä varhaiskeskiajan tutkijaa, joista yllättävän moni oli tullut Yhdysvalloista. Lisäksi osallistujia oli paikallisten lisäksi Australiasta, Hollannista, Ranskasta ja Englannista. Allekirjoittaneen lisäksi pohjoismaalaista väriä edusti yksi tutkija Göteborgista. Konferenssin pitopaikkana oli järjestävän University of Edinburghin tilojen sijaan kauempana keskustasta sijaitsevan luonnontieteellisen Heriot-Watt Universityn kaneja kuhiseva kampus, jolla kuulemani mukaan oli suoritettu kuuluisa Dolly-lampaan kloonauks.

Konferenssiesitelmistä melko suuri osa käsitteli skotlantilaista, irlantilaista tai anglo-saksista historiaa, mutta kuulimme myös joitakin visi-gootteja, galliaa, karolingeja ja ottomaaneja käsitteleviä papereita. Itse puhuin irlantilaisten pyhimysten syntymätarinoista. Amerikkalainen tutkija Karen Loaza piti kiehtovan taidehistoriallisen esitelmän Essenin luostarin kuninkaallisten abbedissojen luostarilleen lahjoittamista esineistä. Erityisen kiinnostavia olivat myös englantilaisen Sarah Footin esitelmä aikakäsityksistä anglo-saksisessa Alfredin kronikassa, sekä ruotsalaisen Gerd Pettersonin esitelmä väkivallasta, ennustamisesta ja sukupuolesta irlantilaisen Feenien syklin tarinoissa. Edinburghin yliopistoa edusti esimerkiksi väitöskirjaa valmisteleva James Fraser, joka esitelmöi Bedan käyttämistä piktien käännytystä koskevista lähteistä.

Konferenssin pieni koko ja sen järjestäminen tiiviillä kampusalueella, jossa esitelmät, ruokailut ja majoitus olivat kätevästi lähekkäin, mahdollistivat kaikkien osallistujien tutustumisen toisiinsa. Mukavaa oli myös se, että konferenssin koon ansiosta kaikki pääsivät kuulemaan kaikkia esitelmia. Kaiken kaikkiaan Emerge 2000 oli tunnelmaltaan hyvinkin rento ja hyvin järjestetty konferenssi, joka osoitti pelkoni skotlantilaisten irlantilaista muisuttavasta epätäsmällisyydestä turhaksi.

Antti Ruutu

Itämerellinen kulttuuri – juuret, nykyisyys, jatkumot Suomenlahdella ja Tallinnassa 1–2. syyskuuta 2000 pidetyn seminaarin antia

Aamusumun haihduttua alkusyksyn kuulas sää suosi seminaarilaisia laivamatkan alusta lähtien. Virkistettyämme itseämme kahvilla ja wienereillä sekä kahmittuamme riittävästi Eckerö Linen muistiinpanovälineitä olimme valmiita kuuntelemaan seminaarin laivaosuuden esitelmia.

Laivaseminaarin teemana oli ”Keskiajan kulttuuripiireistä uuden ajan valtakuntiin”. Esitelmässään ”Kerjäläisveljestöjen saapuminen Itämeren alueelle” FL Mikko Piippo selosti, millaisten lähdeongelmien kanssa kerjäläisveljestöjen tutkija joutuu kamppailemaan; varsinkin Ruotsi-Suomen osalta tilanne on vaikea. Esityksessään ”Hansaliitto ja Itämeren alueen kaupungit” FM Ossi Kokkonen pohti syvällisesti kaikkialle Itämeren alueelle levinneen saksalaistyyppisen kaupunkimallin ja venäläisten kauppakaupunkien eroja ja yhtäläisyyksiä. FM Mirkka Lappalainen esitelmöi aiheesta ”Valtapolitiikkaa Suomenlahden rannoilla - Uudenmaan eliitti ja Baltia 1600-luvulla” ja valotti mm. Tallinnan ja Uudenmaan uskomattoman tiiviitä suhteita 1500- ja 1600-luvuilla. Esitelmän anti oli täysin uutta ainakin allekirjoittaneelle. Esityksessään ”Muinaishistorian käyttö kansallisen identiteetin luomisessa” FM Derek Fewsterin onnistui kirvoittaa seminaarilaisilta hersyvät naurut näyttämällä suojeluskuntalehtien kuvia muinaissuomalaisista sotaurhoista. Näin siis talvisodan henki luotiin. FM Fewster nosti esiin kysymyksen, olisiko vihdoinkin mahdollista tarkastella muinaishistoriaamme ennakkoluulottomasti, vailla poliittisia intohimoja.

Laivan saavuttua Tallinnaan ja seminaarilaisten majoituttua hotelli Centraliin ohjelmassa oli kulttuurihistoriallinen kävely vanhassa kaupungissa professori Matti Klingen johdolla. Tallinnan arkkitehtuurissa riitti ihmeteltävää aina Stalinin ajan klassismista ja neuvostoaajan ansiosta säilyneistä kaupungin keskustan puutaloista keskiajan kiltataloihin,

luostareihin, kirkkoihin ja Toompeanmäen hallitus- ja lähetystörakennuksiin. Ravintola *Kloostri Aitissa* syötyjen pippuristen pihvien ja sitruunaisten kalojen jälkeen seminaarilaiset hajaantuivat kaupungin lukuisille terasseille.

Illansuussa seminaari jatkui paneelikeskustelulla "*Kulttuurin rakenteet ja ilmenemismuodot Baltian ja Pohjoismaiden historiassa*" Suomen Viron-instituutin tiloissa Harjukatu 1:ssä. Tilaisuuden avasi instituutin johtaja, kirjailija Juhani Salokannel, joka selosti lyhyesti instituutinsa toimintaa. Seuranneissa pitkälle omakohtaisiin kokemuksiin perustuvissa esitelmissään professorit Päivi Setälä ja Matti Klinge toivat kiitettävällä tavalla esiin historian vaikutuksen nykyhetkeen. Professori Setälä kertoi esitelmässään "*Pyhän Birgitan kultti Itämeren piirissä*" myös pyhän Birgitan julistamisesta Euroopan suojeluspyhimykseksi. Esitelmässään "*Viro ja minä*" professori Klinge eritteli mielenkiintoista ja neuvostovalan vuosikymmenien aikana toisinaan hankalaakin suhdettaan Viroon, virolaisiin ja ulkovirolaisiin. Esityksessään "*Itämeri tiedonvälityksen reittinä*" professori Yrjö Kaukiainen selosti värikkäästi kaupan, liikenneolojen, kauppatekniikan ja yhtenäisen liike-elämän moraalien kehittymistä Itämeren alueella vuosisatojen kuluessa.

Illan virolaistähti oli professori Raimo Pullat, joka orastaviin tutkijan vaistoihini vetoavassa esitelmässään "*Kulttuurivaikutteiden leviäminen kirjahistorian valossa*" kertoi pitkälti hyödyntämättömästä valtavasta lähdekokonaisuudesta, Tallinnan perunkirjoista. Auliisti asiantuntemustaan ja apuaan suomalaisopiskelijoille tarjonnut professori Pullat järkytti minua kertomalla, että kaipaamani osa Mustapäitten killan arkistoa saattaa olla Hampurissa eikä Tallinnassa, kuten olin aiemmin uskonut. No, sainpahan tekosyyyn matkustaa pidemmälle.

Ilta huipentui ravintola *Olde Hansassa* syötyyn päivälliseen. Professori Setälä sai osakseen ikuisen kiitollisuutemme tarjota täräyttämällä koko aterian aina vilkkaan analyysin kohteina olleita lukuisia hunajaoluita myöten.

Seuraavana päivänä seminaari jatkui Suomen Viron-instituutissa

teemalla "*Perinne, katkos ja integraatio Baltian kulttuurihistoriassa*" dosentti Tapani Hietaniemen toimiessa puheenjohtajana. Esitelmässään "*Kenen 'Itämeri', kenen 'Läänemeri'*" professori Rein Ruutsoo pohti virolaisen identiteetin syvää kriisiä. Hän ruoti terävästi ja toisinaan kipeästi Viron neuvostoajan historioitsijoitten toimintaa tieteellisen kunnianhimon ja totalitaarisen järjestelmän ristipaineessa. Professori Ruutsoo kommentoi myös nyky-Viron historiankirjoituksen ja -opetuksen ongelmia. Professori Rein Veidemann sovelsi erittäin kiinnostavasti Juri Lotmannin semiosfääriteoriaa otsikolla "*Keskustan ja periferian problematiikka Viron kulttuurihistoriassa*". Esityksessään "*Paradigman vaihto virolaisessa kulttuurihistoriassa*" professori Juhani Maiste luonnehti Viron saksalaislinnoja "*vieraan hengen monumenteiksi vieraassa maassa*". Hän ei uskonut arkeologian mahdollisuuksiin tarjota tietoa muinaisesta virolaisuudesta. Sen sijaan viroin kielen perusteellinen historiallis-semanttinen analyysi voisi toimia välineenä (muinais)virolaisen mentaliteetin selvittämisessä.

Ennen Tallinnasta lähtöä seminaarilaiset tutustuivat mm. Piritan luostarin massiivisiin raunioihin. Fil. yo. Seppo Vepsäläinen piti kollegoitaan jännityksessä kävelemällä kuolemaa halveksuen luostarin huihmaavan korkealla muurilla.

Onnellisesta paluusta Helsinkiin kertoo ytimeltään suomalaisen oluentakantajakillan veljeskirjan merkintä: "2.9.2000 *Ja niin seminaarilaiset palasivat kaikki terveinä Helsinkiin ja toivat mukanaan paljon olutta, Jumalan nimeen, aamen.*"¹

¹ "Anno MM ij daghe Septembri Ock so dede alle seminarshen gesunde wedder tho Helsingfors ock sze wasz vele ber med, in gades namen, amen." Kirjoittajan käänös alasaksan murteesta.